
ПРЕДГОВОР

Кристиан Таков не искаше да бъде превръщан в паметник, нито да бъде героизиран. Повтаряше, че е един от нас и че всеки може да е като него. Вярваше в смисъла да се твори добро. Влагаше огромна енергия да противостои на злото, разпада и хаоса. Не се смяташе за безгрешен и харесваше у себе си способността да признава грешките си. Всички, които общувахме с Кристиан като преподавател и колега, се чувствахме изключителни късметлии да се докоснем до най-щедрия и харизматичен правист на нашето време. Колкото повече го опознаваше човек, толкова повече го виждаше в цялата му човечност, топлота, доброта, сила и мъдрост. Можеше да обича и да дава като никои друг.

На Кристиан му се искаше да има много добри юристи, така че ХХІ век да стане век на правото, а следващият да бъде векът на правдата. Същевременно най-добрите му приятели като че ли не бяха юристи. В този смисъл и научните четения, посветени на Кристиан Таков, няма как да бъдат затворени само за юристи и само за специализираните теми на правото. Всяка такава инициатива рискува да „вбеси“ или „разсмее“ Кристиан и със сигурност не би била на неговата висота, ерудиция и изтънченост. Той все пак насърчаваше усилията да общуваме и изграждаме мостове помежду си всички ние, които се вълнуваме от доброто и справедливото. Иронично Кристиан Таков повтаряше, че от всички нас зависи правото да не се изгражда в „буквоядство“. Определяше като предизвикателства в своята работа „глупостта, скрита зад много приказки“, „несправедли-

востта, загърната с ученост“ и „духовното оскомияване, облечено в костюм за няколко хиляди“. Кристиан не се уморяваше с всяко свое действие, жест, дума, усмивка и провокация да ни учи какви трябва да бъдем и какви не бива да сме. Искрено се радваше, когато усещаше, че е разбран.

Научните четения в памет на Кристиан Таков винаги ще оставят след себе си въпроса дали наистина сме го разбрали. Едва ли ще успеем да постигнем онова щастливо съчетание на буква и дух на правото, от което очите му заблестяха, а лицето му се озаряваше в неподражаема усмивка. Когато говорим за „Предизвикателства към правото“, той ще ни напомня, че правото е консервативно и не позволява разюзданост на мисълта и тотално загърбване на традицията и разума. Когато започнем да се вземаме прекалено насериозно, неизбежно ще ни завърне с ирония и финес. И винаги ще предложи „да помислим заедно“ как всеки от нас може да стане „още по-свестен, по-разумен, по-израснал, по-справедлив и по-човечен“, а оттам и всяка наша роля, всяка институция, в която работим, да стане такава.

В Научните четения в памет на Кристиан Таков, проведени на 14 ноември 2020 г. в Нов български университет и онлайн през платформата Zoom, участваха много различни като интереси, образование и професия личности, повече или по-малко свързани с Кристиан. Инициативата за това събитие беше на проф. Райна Николова, д. н., която участва в неговата организация заедно с проф. д-р Екатерина Михайлова и доц. д-р Ивайло Стайков, и същевременно изнесе тежестта да модерират единия от двата панела. След като Нов български университет откри през ноември 2018 г. аудитория на името на доц. Кристиан Таков и получи част от неговия архив от близките му, изглеждаше естествено следващата стъпка да бъдат научните четения. Тук вероятно Кристиан щеше да се изсмее, че в това няма нищо естествено, а по-скоро е „противоестествено“, особено събирането на едно място на множество юристи с разностранни интереси от всич-

ки клонове на правото, вкл. преподаватели по право, адвокати и съдия, а също и философи, класицисти, литератор и психолог. Част от участниците в четенията на 14 ноември 2020 г. не изпратиха статии, поради което настоящият сборник няма как да пресъздаде изговореното в този ден и неповторимата атмосфера да бъдем заедно заради Кристиан.

Сборникът е структуриран в три части.

Първата е озаглавена „Философски предизвикателства към правото“ и започва със статии на трима философи. Те поставят вечни въпроси, на които търсеше отговор и Кристиан: „Що е справедливост?“ (Христо Тодоров); „Как се раждат задълженията?“ (Стилиян Йотов); „За един основен парадокс в отношението между норма и приложение на нормата“ (Стефан Попов). Тази линия на философски търсения продължава класицистът Владимир Маринов, който пита „Какво е закон според Хераклит?“ и изследва рационалните основания на правото в Античността. След това Екатерина Михайлова припомня завета на Кристиан Такъв: „Пазете правото. Включително и от закона“. А Катерина Йочева отново пита в неговата реторика „Днешните“ наистина ли са по-неграмотни от всякога?“ по повод злополучния проект за нова конституция от есента на 2020 г. Тази тема продължава Наталия Киселова, която анализира причините за появата на проекта и обяснява българския конституционен популизъм. Мария Чочова поставя във фокуса на своята статия проблемите, свързани с легитимността на закона. Първата част завършва с моя статия, която представя „Борбата за правото“ в съдебните речи по време на Атинската демокрация.

Втората част – „Предизвикателства към правата на човека“, обединява различни гледни точки и подходи по темата. Добринка Чанкова извежда на преден план предизвикателствата пред ефективната защита на жертвите на престъпления. Зорница Йорданова насочва вниманието ни към правомощието на Висшия адвокатски съд да сезира Конституционния съд за

установяване на противоконституционност на закон, с който се нарушават права и свободи на гражданите. Следващите две статии изследват предизвикателствата, които постави Пандемията COVID-19 пред правото на здраве (Габриела Белова) и пред основните права на човека като цяло (Момчил Мавров и Мария Христовова). От своя страна Цветалина Петкова представя развитието на концепцията за детето като субект на права. А Пламен Борисов навлиза в много чувствителната тема за споделеното родителство, която е една от общите му каузи с Кристиан Таков. След това е включена статията на Ивайло Стайков, която изследва проблематиката във връзка с ползването на различните видове отпуски. Ирина Георгиева представя някои етични, психологически и управленски аспекти на булинга в организацията. В края на тази част е поставен финансовоправният анализ на Гинка Симеонова, за да си припомним с ирония, че и най-свободният човек няма как да се отърве от публичните задължения.

Третата част – „Предизвикателства към частното право и гражданския процес“, включва статии, които повдигат важни въпроси, свързани със специалните юридически научни и практически интереси на Кристиан Таков. „За някои предизвикателства в търговските отношения в Древния Рим“ на Малина Новкиришка-Стоянова ни връща към разума на римскоправните институти. Следват статията на Николай Колев относно наследяването на дружествен дял в ООД и тази на Ангел Шопов относно туристическите дружества. Към защитата на потребителя в договорите за потребителски кредит насочва вниманието ни Константин Кунчев, единственият съдия в тези четения и един от любимите ученици на Кристиан. Анализът на Христина Атанасова е посветен на „Системата Зелена карта – предизвикателство към правото“. В сборника са включени и две статии по проблематиката на интелектуалната собственост: на Борислав Найденов – за правото на ЕС относно марките и договора за франчайзинг, и на Христина Георгиева – за правната

закрила на видеоигрите. Научните четения бяха обогатени и с две изследвания в областта на гражданския процес. Анастас Пунев представя някои предизвикателства при разпределението на доказателствената тежест, а Борислав Борисов пише по някои въпроси на доброволното изпълнение в гражданския изпълнителен процес. С вещноправен анализ се включи Стоян Ставру, който коментира участието на съсобствениците в ползите от общата вещ и „трансформирането“ на естествените в граждански плодове. А Силвия Цонева представи облигационноправното си изследване „Гледни точки към неустойката“. Накрая Емилия Димитрова анализира основните концептуални модели на конкуренцията и антиконкурентния ефект в контекста на икономическите доктрини на неокласическата икономическа школа. Заключителната статия на третата част и на целия сборник е на Райна Николова, защото обобщава предизвикателства пред юридическото образование, които дълбоко възнуваха Кристиан Таков.

Корицата на този сборник е идея и дело на художника Кирил Златков, който през последните години участва в оформлението на много от издадените книги на Кристиан.

Специални благодарности изказваме към майката на Кристиан – Галя Йончева, която не само ни поздрави на 14 ноември 2020 г., но и обсъди с нас кои негови снимки да публикуваме в тази книга. В края на този сборник подредихме както портретни снимки на самия Кристиан Таков, така и негови авторски фотографии, които се намират в архива, дарен на НБУ от неговите близки.

Бих искала да изразя своята лична благодарност и към всеки един от участниците в Научните четения в памет на Кристиан Таков 2020 г. – и на тези, които изпратиха статиите си за този сборник, и на тези, които по едни или други причини не успяха – Христо Христов, Петър Топуров, Атанас Вълков, Георги Гочев, Йордан Ефтимов. Сигурна съм, че дълбокото уважение към Кристиан беше основната мотивация на по-близки или

по-далечни негови колеги и приятели да се включат в тази инициатива. Вероятно много от нас живеят с илюзията, че бихме могли да отправим поне едно „предизвикателство към правото“ à la Кристиан. Най-голямата илюзия, която ни създаваше, беше, че стои близо до нас и че не е много по-различен от нас. А всъщност всички знаем колко изключителен беше като джентълмен и рицар, който принадлежеше към замъците на духа отвъд времето и пространството тук и сега. Илюзиите ни ги създаваше, за да ни даде крила и вяра, че има смисъл да полагаме усилия да бъдем най-доброто от самите нас. И ни прощаваше, когато не успявахме.

Благодаря и за предоставената от колегите ми възможност да подготвя този сборник, което за мен е истинска чест. Надявам се и в бъдеще да се събираме за „Такови четения“, за да споделяме не само обичта си към Кристиан, но и за да осмисляме неговите усилия и вяра в нас.